

Een vroeg handboek over de guerrilla in Nederlands-Indië: de Indische oorlogen van Vermeulen Krieger

door drs. J.A. de Moor

Nederland voert al meer dan twee eeuwen oorlog in de Indonesische Archipel en nog bestaat er geen studie over dit onderwerp, schreef de officier van het Nederlands Oost-Indisch Leger, majoor P.F. Vermeulen Krieger in 1829. In dat jaar publiceerde hij een boek over de inheemse wijze van oorlogvoeren in de Archipel. Zoals in die jaren gebruikelijk, droeg het boek een wijdse en uitputtende titel:

Oost-Indische Oorlogen, of Listen, Hinderlagen en Verdedigings-wijze der Inlandsche Volkeren, waargenomen in de onderscheidene Oorlogen op de Moluksche Eilanden, Cheribonsche, Bantamsche en Malakkasche Landen; in de jaren 1817, 1818, 1819, en 1820. Ten dienste der Officieren en Onder-Officieren dienstdoende in de Indische Armee, met 6 platen, door den Majoor P.F. Vermeulen Krieger, Ridder der M. W. Orde 3e klasse, thans gepensioneerd. Voor rekening van den Auteur. Te Breda, bij Broese en Comp., 1829. [1]

Krieger vond het gemis aan literatuur over deze oorlogen verbazingwekkend, en hij had gelijk. Hoewel Nederland al een respectabele militaire ervaring had opgedaan tijdens de periode van de Verenigde Oostindische Compagnie (1602-1800) en na het herstel van het gezag in 1814, had geen officier (of andere auteur) het de moeite waard gevonden deze koloniale oorlogen tot voorwerp van studie te maken. Kriegers boek is het eerste over dit onderwerp en het neemt daarom een unieke plaats in de geschiedenis van de militaire literatuur in Nederland. Waarom er zo weinig over de 'Indische Oorlogen' gepubliceerd was, kon Krieger niet verklaren; hij hield het er op dat militairen, zoals hij zelf in zijn 27 jarige militaire loopbaan, 'meer in de gelegenheid (zijn) geweest, met de sabel dan wel met de pen werkzaam te zijn'. [2]

In 1822 was hij uit Nederlands-Indië teruggekeerd; in 1824 was hij gepensioneerd en in Etten-Leur gaan wonen. Het jaar daarop brak de Java-Oorlog uit. Krieger volgde het nieuws over het verloop van de oorlog met spanning. Tot voor kort immers had hij zelf nog aan krijgsverrichtingen op Java deelgenomen. Onder invloed van het, zeker in de eerste jaren, desastreuze verloop van de oorlog besloot hij zijn ervaringen als koloniaal militair te boek te stellen om, voor zo ver het in zijn vermogen lag, het koloniale leger van dienst te zijn. Hij had nu eenmaal het gevoel, schrijft hij in het voorwoord tot het boek, 'wanneer men, door de ondervinding geleerd, van eenig nut voor zijne krijgsmakkers kan zijn, zulks te moeten doen'. [3] In de toekomst zou dat er wellicht toe kunnen leiden, zo voegde hij er nog aan toe, dat de oorlog beter en kundiger gevoerd zou worden en dat het uiteindelijk ook zou leiden tot 'besparing van menschenbloed'. [4] Met zijn boek stelde hij zich daarom vooral een praktisch doel, nl. 'om zowel de domme als de listige wijze van oorlogen dezer volkeren aan de, nieuw in die gewesten aankomende, Europesche krijgslieden schriftelijk mede te deelen'. [5] Vooral

die 'domme wijze van oorlogen' is natuurlijk intrigerend! Het boek verscheen overigens te laat om nog van nut te kunnen zijn tijdens de Java-Oorlog (die in 1830 eindigde), maar het is meer dan dertig jaar lang de enige handleiding voor de koloniale officier en onder-officier gebleven.

De guerrilla in Nederlands-Indië: de visie van Vermeulen Krieger

Krieger schreef op een eenvoudige, maar levendige wijze. Zijn voorbeelden zijn voortreffelijk gekozen en geven een goed inzicht in de manier waarop de inheemse tegenstanders van het koloniale leger de strijd voerden. Krieger raakt aan de kern van het probleem, nl. dat de koloniale troepen met hun Europese organisatie en aanpak een tegenstander moesten bestrijden en verslaan die zich in vele opzichten volstrekt van hen onderscheidde. De tegenstander bediende zich immers van de 'kleine oorlog', de guerrilla. Nederlandse officieren hadden daar weinig verstand van, of, voor zo ver er wel kennis en ervaring aanwezig waren (bijv. bij degenen die eerder in Spanje hadden gevochten tussen 1808 en 1814), bleek het moeilijk die toe te passen in de Archipel. Krieger beschouwde de expedities en oorlogen die Nederland in zijn koloniën te voeren had vooral vanuit het perspectief van de guerrilla-oorlog. Zijn boek bevat een overzicht van de verschillende strijdmiddelen van de 'kleine oorlog', zoals die door de inheemse bevolking werden toegepast. Tevens geeft hij aan hoe het koloniale leger zich op deze strijdwijze kan voorbereiden en hoe het de vijand met succes kan verslaan. De inheemse vijand ontwijkt gewoonlijk de strijd in open veld. In plaats daarvan leeft hij zich uit in onverwachte acties: overvallen op kleine posten, brandstichting, beschietingen vanuit bomen, vernielen van bruggen en het leggen van hinderlagen tegen eenheden van het koloniale leger in bosrijk terrein. Hij trekt voortdurend rond, van de ene geheime schuilplaats naar de andere; hij is ongrijpbaar voor de koloniale troepen. Ook tracht hij, vaak met succes, de bevolking, die niet actief bij de strijd betrokken is, door dwang of overreding aan zijn zijde te krijgen. Op de keeper beschouwd en naar Europese maatstaven gemeten, zijn dit allemaal 'domme', maar zo maakt Krieger in zijn analyse duidelijk, voor degenen die er niet mee vertrouwd zijn, zeer gevaarlijke listen en hinderlagen.

Voor de koloniale officier en soldaat in de 'kleine oorlog' geldt daarom, aldus Krieger, als hoogste gebod 'zijne voorzichtigheid (...) meer dan zijne dapperheid (te) verdubbelen'. [6] Verdubbelen? Nee, zo schrijft hij verderop in zijn boek: de inheemse strijdwijze noodzaakt ons onze voorzichtigheid te vertienvoudigen, te meer daar 'onze gewone Europesche militaire dapperheid in deze gewesten ontoereikende is'. [7] Krieger benadrukt vooral de mentale en psychologische aspecten van de 'kleine oorlog'. De commanderend officier moet altijd voorop gaan, ongeacht het gevaar dat hij en zijn eenheid daarmee lopen; hij moet het voorbeeld geven in 'bedaardheid en koelbloedigheid'. [8] Anderzijds, de voorzichtigheid mag niet leiden tot een afwachtende houding of gebrek aan initiatief. Integendeel, de koloniale troepen dienen steeds het initiatief naar zich toe te trekken; nimmer mogen zij blijk geven van aarzeling. Wanneer de troepen er in geslaagd zijn een groep vijanden te localiseren, dan is het offensief de enig juiste benadering. Na het eerste vuurcontact dient de troep op de vijand aan te rukken 'met den meest mogelijke spoed (meer dan den gewonen stormmarsch)'. [9] Van Heutz zou het hem later nazeggen, wijs geworden door zijn ervaringen in Atjeh, terwijl ook de Engelse en Franse militairen een soortgelijke visie op de koloniale oorlog ontwikkelden. 'To cow the enemy into submission', noemden de Engelsen het.

Tot de middelen van intimidatie behoorde ook, wat we nu zouden noemen, het 'standrecht'. Krieger paste het zelf toe op Java, toen hij de leiders van een opstandige beweging direct na hun gevangennamen voor de ogen van de bevolking liet doodschieten om 'een vreesaanjagenden invloed' op de mensen te doen uitgaan. Tot de psychologie van de oorlog behoorde natuurlijk ook het gebruik maken van de angst en het bijgeloof van de bevolking. Patrouilles en overvallen moesten bij voorkeur tijdens de nachtelijke uren worden uitgevoerd,

merkte Krieger op, omdat de vijand 'voor de duisternis van de nacht eene buitengewone kinderachtige of wel bijgelovige vrees koestert'. [10]

Kriegers boek bevat een groot aantal voorbeelden uit de praktijk van de guerrilla. Talloos waren de listen en simpele, maar doeltreffende toestellen waarmee de inheemse vijand het koloniale leger bedreigde. Bij het vroegtijdig opsporen daarvan was volgens hem de medewerking van de inheemse bevolking essentieel. Zonder gidsen en tolken zouden de troepen verloren zijn. Bij patrouilles dienden de inheemse gidsen steeds voorop te lopen. Zij kennen het terrein, wijzen de weg, weten vaak waar schuilplaatsen van de vijand zijn, maar fungeren bovendien, bewapend met lange stokken, die ze als voelhorens voor zich uit steken, als voorhoede die valkuilen, klemmen en andere op het pad aangebrachte obstakels vroegtijdig moet ontdekken. Zulke gidsen vormen overigens ook een risico omdat ze tegelijk voor de vijand kunnen werken; daarom mogen ze geen moment uit het oog verloren worden. Het doel van de guerrilla, zegt Krieger, is niet het koloniale leger te verslaan, maar het af te matten en te demoraliseren. Door middel van allerlei listen en hulpmiddelen slaagt de vijand er in chaos en verwarring te scheppen, verwondingen toe te brengen en incidenteel soldaten te doden. Krieger somt een heel arsenaal van trucs op. Bamboe-lijntjes die over paden worden gespannen en bij aanraking de vijand, die in de onmiddellijke nabijheid in het hoge gras verscholen zit, alarmeren. Bij de schietpartij die daarop volgt worden altijd wel enige soldaten door het vijandelijk vuur verwond of gedood, terwijl de vijand ontkomt zonder zelfs maar gezien te zijn. Of de *petja kakies*, beenbrekers, bamboes die met touw krom langs het pad gespannen staan; zodra het touw verbroken wordt, zwiept het boompje terug en breekt door zijn kracht de benen van de soldaat. Of wolfskuilen, beplant met vergiftigde bamboe-punten, die moeilijk te genezen wonden veroorzaken, zodat militairen die er in vallen, volgens Krieger, 'onherstelbaar verloren zijn'. [11] Inderdaad, 'domme', maar niet te onderschatten 'wijzen van oorlogen'. Een bijzonder waarschuwing tenslotte geldt nog de inlandse vrouw. Contact met 'inlandsche vrouwlieden' raadt hij ten stelligste af; in een guerrilla kan elke bewoner, man en vrouw, aan de strijd deelnemen. Niemand kan vertrouwd worden. Ook wanneer 'onder den schijn van diepen (...) verknochtheid' eten en drinken werd aangeboden, mochten de troepen dit onder geen beding accepteren. Meermalen was het voorgekomen, dat er dan 'met eene groote behendigheid, fijn gestooten rottenkruid' in gestrooid was. Dat er veel gevaarlijke vrouwen op pad waren had eigen ondervinding hem geleerd. Eens hadden 'omgekochte vrouwlieden' zijn detachement zware verliezen toegebracht. [12]

Over de bewapening van de inheemse tegenstanders heeft Krieger interessante gegevens en observaties in zijn boek opgenomen. Overal in de Buitengewesten van de Archipel blijkt de bevolking verrassend goed voorzien van handvuurwapens. Zij heeft die verkregen door handel met Europese en Amerikaanse schippers, die de wateren van de Archipel wijd en zijd doorkruisen. Zeeroof was een tweede bron van wapenbezit, terwijl, in de derde plaats, overal werkplaatsen gevestigd waren, waar inheemse handwerkslieden 'schietgeweren' vervaardigden (of buitgemaakte en kapotte geweren repareerden) en buskruit fabriceerden. [13] Het viel Krieger op dat velen de handvuurwapens voortreffelijk wisten te hanteren. Elders in zijn boek geeft hij echter ook voorbeelden van problemen met handvuurwapens. Geweren werden vaak overladen, waardoor de schutter omvergeworpen werd bij het afschieten, of het geweer uit elkaar spatte, waardoor de schutter werd verwond. Het onderhoud van de vuurwapens liet vaak te wensen over, terwijl kapotte sloten niet vakkundig gerepareerd konden worden. Het eigen gemaakte buskruit was vaak van slechte kwaliteit. Krieger eindigt zijn boek met een pleidooi voor een betere kennis van het aanleggen van kleine veldversterkingen en van het gebruik van artillerie bij de infanterie-officier. Door de uitgestrektheid van het gebied bleek het nodig op grote afstanden van elkaar versterkte posten aan te leggen met een bezetting van 25 à 50 man onder bevel van een infanterie-officier. Deze

moest noodgedwongen meer afweten van veldversterkingen en van de werkwijze van de artillerie dan in Nederland nodig was.

Van Stralsund tot Malakka: Kriegers militaire loopbaan

Krieger schrijft in het voorwoord tot zijn boek dat het gebaseerd is op 'zelf ondervondene listen en hinderlagen'.^[14] In hoeverre is dit juist? Krieger was zijn carrière begonnen als soldaat in het leger van het Koninkrijk Holland (1806-1810). Hij nam deel aan de Duitse veldtocht. Tijdens de verovering van Stralsund in 1809 onderscheidde hij zich voor het eerst. Vervolgens deed hij mee aan de Russische veldtocht (1812), waarbij hij in krijgsgevangenschap raakte; elf maanden zat hij, met zijn kamergenoot Geisweit van der Netten, vast in Astrakhan. Na terugkeer uit Rusland was hij aanwezig bij de slag bij Waterloo (juni 1815), maar nam niet actief aan de slag deel. Vervolgens ging hij naar Nederlands-Indië als lid van de Indische Brigade van Generaal Anthing. Achtereenvolgens was hij gestationeerd in Semarang (1816), Ambon en Saparoea (1817), Cheribon (1818), Bantam (1819), en Malakka (1820-1821).

De ervaringen op Ambon en Saparoea hebben een onuitwisbare indruk op Krieger gemaakt. De grote opstand tegen de terugkeer van het Nederlands gezag onder aanvoering van Thomas Matulesia kon slechts met de grootste moeite en opoffering door het koloniale leger worden neergeslagen. Het was voor Krieger de kennismaking met de inheemse 'wijze van oorlogen'; in zijn boek vinden we allerlei voorbeelden terug ontleend aan de strijd op Saparoea. De herinnering aan de 'kannibaalschen opstand' is hem zijn hele leven bij gebleven.^[15] Behalve zijn aantekeningen er over, bezat hij nog een ander, concreet aandenken aan de strijd: een op Thomas Matulesia buitgemaakte verrekijker. Uit een door Krieger geschreven en in het archief terug te vinden memorie blijkt, dat deze verrekijker oorspronkelijk het eigendom was geweest van de Nederlandse luitenant ter zee, De Jong, die tijdens de eerste expeditie in de Molukken was omgekomen. Hij maakte deel uit van het detachement dat onder commando van majoor Beetjes voor de kust van Saparoea in de pan werd gehakt. Matulesia liet na deze glanzende overwinning alle goederen van de verslagen Nederlanders uit de zee opvissen en maakte zich persoonlijk meester van drie gouden epauletten, een jachtgeweer, een gouden horloge en een verrekijker. Krieger vertelt dat Matulesia deze oorlogsbuit steeds met zich liet meedragen door twee krijgsgevangen gemaakte Europese soldaten. Enkele maanden later slaagden de koloniale troepen er in de opstand te bedwingen en Matulesia, die zich schuil hield in het woud, op te sporen. Zo kwamen de 'voornoemde sieraden' weer in Nederlandse handen. Bij een bezoek aan de marine-officier De Groot, die de 'sieraden' beheerde, mocht Krieger iets uitkiezen als aandenken aan de strijd. Hij nam de verrekijker, die hem, zo schrijft hij, tijdens zijn dienstjaren in Indië nog vele goede diensten heeft bewezen. ^[16]

In zijn 'Indische Oorlogen' is, zoals gezegd, veel terug te vinden van de ervaringen opgedaan in de Molukken. Hij had er vooral geleerd, de inheemse vijand, met zijn ogenschijnlijk zo primitieve vechtwijze en zijn chaotische organisatie, niet te onderschatten. De vijand was een meester gebleken in het profiteren van het terrein en in het aanleggen van labyrint-achtige veldverschansingen, van waaruit hij de troepen steeds duchtig onder vuur wist te nemen. Nieuwe ervaringen deed hij op in Java. In de residentie Cheribon bedwong hij in 1818 een 'bende muitelingen'. De opstandelingen waren voortdurend in beweging; ze konden niet worden vastgepind op één plaats. Nu eens bestookten ze onverwacht het ene garnizoen, dan legden ze ergens anders weer een post in de as. Hier leerde Krieger de lessen van beweeglijkheid en achtervolging. Toen hij er uiteindelijk in slaagde een open confrontatie met de opstandelingen af te dwingen, toonde hij hoe belangrijk onvervaard initiatief en aanvalslust in zo'n situatie waren: de opstandelingen werden ondanks hun getalsmatige overwicht verpletterend verslagen. Als beloning werd Krieger benoemd tot Ridder MWO (3e klasse).

Krieger verzocht hierna Indië te mogen verlaten; zijn gezondheid had erg geleden en hij wilde in Europa op krachten komen. Hij had al passage geboekt op ZM Evertzen, toen Gouverneur-Generaal Van der Capellen hem verzocht te blijven. Een nieuwe opstand dreigde, dit maal in Bantam; Krieger leek de aangewezen man om die te dempen. En gelukkig voor hem, want de Evertzen, al niet bijster zeewaardig bij het vertrek uit Batavia, leed schipbreuk op de Indische Oceaan en verging. De bemanning werd gered door een passerend Amerikaans schip, maar een kleine groep Nederlanders, voor wie geen plaats meer was op dat schip, bracht enkele maanden door op het nagenoeg onbewoonde eiland Diego García. [17]

Na ook in Bantam de opstand onderdrukt te hebben, bracht Krieger nog twee jaar door als militair-gouverneur te Malakka. Hier kreeg hij te maken met een opstand in het naburige Riau, die hij met succes wist te bedwingen. In 1822 kreeg hij eindelijk toestemming naar Nederland te vertrekken. Hij trouwde en werd in 1824 om gezondheidsredenen gepensioneerd.

De 'Indische Oorlogen' als tactisch handboek

Of Kriegers boek invloed heeft uitgeoefend op het denken van officieren over de wijze waarop de oorlog in Nederlands-Indië gevoerd moest worden is moeilijk te zeggen. Ongetwijfeld hebben veel officieren van zijn werk kennis genomen, maar dat is nog wat anders dan van de 'lessen' ook concreet gebruik maken of ze trachten toe te passen. De situatie in Nederlands-Indië was van gebied tot gebied zo verschillend en de krijgsvaringen waren zo veelvormig, dat de vraag naar de invloed en bruikbaarheid van het boek wellicht ook te simpel gesteld is. Een andere zaak is in hoeverre het boek op institutioneel niveau, bij de opleiding tot officier voor de koloniale dienst, is gebruikt. Ook die vraag is echter gemakkelijker gesteld dan beantwoord. Vanaf 1836 werden de kadetten aan de Koninklijke Militaire Academie in Breda ook geschoold in kennis van Nederlands-Indië. De 'Indische Vorming' bestond vooralsnog uit niet veel meer dan kennis van land en volk en van het Maleis en Javaans (vanaf 1857 alleen nog Maleis). Kennis van land en volk beperkte zich tot religie, zeden en gewoonten, en een veelal stereotype beschrijving van het karakter van de verschillende volken in de Archipel. Aan kennis van de 'kleine oorlog', als specifiek voor Nederlands-Indië, of van 'Indische tactiek', schijnt niets gedaan te zijn. Ook de tactische leerboeken besteedden geen aandacht aan de situatie in Indië. [18]

Dat veranderde met het uitkomen van de *Handleiding tot de Kennis der Krijgskunst voor de Kadetten van alle Wapenen*, van de hand van Luitenant-Generaal J.J. van Mulken in 1865. [19] Het bevatte een *Aanhangsel betreffende de Indische Tactiek*, geschreven door kapitein der infanterie A. Pompe. Deze laatste (overigens geen officier van het koloniale leger) gaf op basis van een aantal krijgshistorische werken een overzicht van de wijze waarop infanterie, cavalerie en artillerie ingezet dienen te worden bij de oorlogsvoering in Nederlands-Indië. Het *Aanhangsel* bestaat uit drie delen: 'elementaire tactiek', 'toegepaste tactiek', en 'kleine oorlog'. Tot de geciteerde werken behoort vanzelfsprekend ook de *Indische Oorlogen* van Krieger. De verschillen tussen beide boeken springen direct in het oog. Pompe's benadering is die van de schrijver van een handboek; zijn aanpak is synthetisch en systematisch; zijn stijl is opsommend en droog. Maar er is nog een ander, belangrijker verschil. Krieger richt zich vooral op de studie van de strijdwijze van de inheemse vijand; de 'kleine oorlog', de gevaren daarvan en de onderschatting bij veel officieren van deze strijdwijze, staan bij hem centraal. Van dat besef is bij Pompe niet veel terug te vinden. De 'kleine oorlog' wordt door hem beduidend minder serieus genomen dan door Krieger. Het koloniale leger is in Pompe's benadering eigenlijk vanzelfsprekend superieur, mits de tactische voorschriften (grotendeels dezelfde als voor de oorlogsvoering in Europa) maar op de juiste wijze worden toegepast. Aan de hand van dit leerboek werd de kadetten vanaf 1865 in ieder geval iets bijgebracht over de

oorlogsvoering in Nederlands-Indië. Pas later in de eeuw, rond 1890, werd het vak 'Indische tactiek' op de Academie ingevoerd.

Enkele jaren voordat het *Aanhangsel* van Pompe verscheen, in 1859, was al een nieuwe handleiding voor de Indische tactiek verschenen, van de hand van de koloniale officier W.A. van Rees: *Handleiding tot de kennis der velddienst en vechtwijze van het Nederlandsch Oost-Indische leger*, Breda, 1859. Deze officier was goed op de hoogte van Kriegers werk en ontleende er veel aan. Dat is niet verwonderlijk, wanneer men bedenkt dat hij ook de schrijver was van een bio- (of wellicht preciezer: hagio)grafie van Krieger. [20] Na 1860 verschenen er meer tactische handleidingen en andere beschouwingen over de vechtwijze van het Indische leger. In 1862 een nieuw boek van Van Rees; in 1863 zelfs twee nieuwe uitgaven, een van P.M. La Gort Dillië en een van Th.W en C.L Schröder. [21] Deze hausse in uitgaven weerspiegelt de meer intensieve fase van militaire expansie in de jaren 1850 en begin 1860, toen verschillende expedities plaats vonden in Borneo en Celebes. Kriegers boek wordt in al deze uitgaven gebruikt en geciteerd. In zover heeft zijn boek zeker 'invloed' gehad. Anderzijds valt toch op te merken, dat zijn benadering van de oorlog in Nederlands-Indië als bij uitstek een guerrilla, die een eigensoortig en apart antwoord behoeft, op de achtergrond is geraakt. Een studie van de inheemse strijdwijze in al zijn facetten vindt men in de andere handboeken niet. Daarvoor moet men wachten tot 1896, toen een nieuw, bijna encyclopedisch tweedelig handboek over de inheemse strijdwijzen verscheen, K. van der Maatens *De Indische Oorlogen*. [22]

De Jagers van Krieger

In 1824 leek het er op dat Krieger zijn militaire loopbaan definitief had beëindigd. Hij bleef zich echter levendig interesseren voor de krijgsgebeurtenissen in Indië. Na de dood van zijn vrouw (na een huwelijk van slechts enkele jaren) verlangde hij weer terug naar de actieve dienst. Ook zijn gezondheid liet dit kennelijk weer toe. Reeds tijdens de Java Oorlog had hij een nieuw plan ontwikkeld voor de verbetering van de infanterie. De beweeglijkheid moest worden verhoogd. De achtervolging van benden opstandelingen door de infanterie verliep te traag of was vaak gewoonweg onmogelijk. Beweeglijkheid, wendbaarheid, snelheid en verrassing waren de elementen die zijns inziens versterkt dienden te worden. Hij ontwikkelde het concept van de bereden koloniale infanterie, een korps dat ook daadwerkelijk werd opgericht en in de jaren 1830 in Sumatra werd ingezet. Het verwierf grote faam als de 'Jagers van Krieger'. Hij was overigens niet de enige die er zulke denkbeelden op na hield. Er waren bijv. ook 'Jagers van Clerens'. Krieger zelf was vanaf het begin betrokken bij de oprichting van de Jagers, die in Nederland plaats vond. In opdracht van het Ministerie van Koloniën verbleef hij van juni tot december 1829 in Luik voor de vervaardiging van de 800 buksen, waarmee de Jagers bewapend zouden worden, door de wapenfabrikant Malherbe. Toen hij in 1831 in Indië arriveerde was de Java-Oorlog afgelopen. In Sumatra was echter een conflict uitgebroken met een gewelddadige Islamitisch-fundamentalistische beweging, die van de Padri's. Kriegers Jagers werden er heen gezonden, maar zonder Krieger. Hij werd in Batavia geplaatst. Toen hij tenslotte toch in Sumatra gestationeerd werd, maakte hij er naam met een aantal spectaculaire acties, o.a. een gedurfde evacuatie van een detachement uit een volledig door de Padri's omsingelde post. Dit maakt al meteen duidelijk, dat de militaire ontwikkelingen er weinig voorspoedig verliepen. Het waren geen succesvolle jaren voor het koloniale leger. Krieger mengde zich in het heersende debat over de gebiedsuitbreiding op Sumatra. Als militair was hij van mening dat er te veel gebied werd bezet. Er waren echter te weinig soldaten en ambtenaren om het veroverde gebied succesvol te kunnen beheersen en besturen. Dat maakte de wijd verspreide en geïsoleerde posten kwetsbaar en het kostte het leger te hoge verliezen. Krieger raakte naar aanleiding hiervan in conflict met de Gouverneur-Generaal en de Legercommandant, nadat hij zich in correspondentie tegen verdere

gezagsuitbreiding had gekeerd en zich in een adem door had beklaagd over een gebrek aan waardering van de kant van de hoge autoriteiten. Dat is meestal niet bevorderlijk voor iemands carrière. Hij werd teruggeroepen uit Sumatra en de verwachte bevordering tot kolonel bleef uit. Diep gegriefd vroeg hij pensioen aan en repatrieerde in 1834. Hij vestigde zich wederom in Etten-Leur, waar hij in 1865 op 82 jarige leeftijd overleed.

Slot

Kriegers boek neemt een bijzondere plaats in de militair-historische literatuur in. Het is een boek waarin de auteur zich rekenschap gaf van het eigen, specifieke karakter van de oorlogen in Nederlands-Indië. Krieger onderschatte de 'kleine oorlog' niet, zoals velen voor en na hem wel deden. Integendeel, hij beschouwde de inheemse vijand juist hierom als extra gevaarlijk. Het is duidelijk dat de lessen die Krieger formuleerde in de Nederlands-Indische krijgsgeschiedenis meermalen verloren zijn geraakt en even zo vele malen weer - op pijnlijke wijze - herontdekt moesten worden. Dat geldt voor de Atjeh Oorlog en eigenlijk ook nog in even sterke mate voor de periode na 1945. Hoewel toen de omstandigheden radicaal gewijzigd waren en het Indonesisch verzet tegen het Nederlands gezag een enorme schaalvergroting had ondergaan, bleef de essentie van Kriegers boek onverminderd overeind. De Nederlandse legerleiding leek echter van de gevaren en de kracht van de Indonesische guerrilla aanzienlijk minder onder de indruk dan Krieger destijds was geweest. In dit opzicht had men van Krieger kunnen leren.

Ook de herinvoering van het voor-oorlogse VPTL (Voorschrift voor de Politiek Politie Taak van het Leger), waarin de Indische tactiek werd samengevat in een nieuwe met plaatjes en foto's geïllustreerde uitgave, kon onvoldoende bijdragen tot het herstel van dat besef.

Wanneer men het VPTL in deze nieuwe vorm doorbladert, wordt men soms ineens verrast door een verre echo van Krieger. Dat de legerleiding in het Nederlands-Indië van na 1945 even bang was als Krieger anderhalve eeuw eerder voor de zich vriendelijk voordoende, maar o zo gevaarlijke 'inheemsche vrouwlieden' mag uit de volgende illustratie voldoende blijken [23].

NOTEN

1. Het boek telt 81 pagina's. Het is aanwezig in de bibliotheek van het Legermuseum onder signatuur 1A 925.
2. Krieger, *Indische Oorlogen*, IV.
3. Idem, III.
4. Ibidem.
5. Ibidem.
6. Idem, 13.
7. Idem, 51.
8. Idem, 41.
9. Idem, 61.
10. Idem, 48.
11. Idem, 27.
12. Idem, 36-38.
13. Deze gegevens worden bevestigd door modern onderzoek; zie hiervoor bijv. Dobbin, C. - *Islamic Revivalism in a Changing Peasant Economy. Central Sumatra 1784-1840*. Copenhagen, 1983, 28-29.
14. Krieger, *Indische Oorlogen*, IV.
15. Algemeen Rijksarchief Den Haag (ARA), collectie Vermeulen Krieger, no's 1-5.
16. ARA, collectie Vermeulen Krieger, 5
17. VerHuell, Q.R.M. - *Herinneringen van eene reis naar de Oost-Indiën*. 2 dln. Haarlem, 1835-1836,
18. De gegevens over het onderwijs aan de KMA werden bijeen gezocht in Steijn, G. van - *Koninklijke Militaire Academie. Gedenkboek 1828 - 24 november 1928*. Breda, 1928, passim. Zie ook: Terlette, 'Breda en Indië'. *Indisch Militair Tijdschrift* 15 (1884) I, 74-79.
19. De eerste druk van Van Mulkens *Handleiding tot de Kennis der Krijgskunst* verscheen in Breda, 1858; de tweede in Breda, 1860. In de eerste twee drukken ontbrak het *Aanhangsel betreffende de Indische tactiek*.
20. Rees, W.A. van - *Vermeulen Krieger. Tafereelen uit het Indische krijgsleven*. Arnhem, 1870. Bij het schrijven van deze biografie beschikte Van Rees over de documenten die tegenwoordig de collectie Vermeulen Krieger vormen in het Algemeen Rijksarchief.
21. Rees, W.A. van - *Handleiding tot de kennis der velddienst en vechtwijze van het Nederlandsch Oost-Indische leger*. Arnhem, 1859. Idem, *Handboek voor Postkommandanten op Java en Buitenbezittingen*. Arnhem, 1862. Gordt Dillië, P.M. la - *Bijdrage tot de kennis der oorlogswering in de Nederlandsch Oost-Indische gewesten*. Semarang, 1863. Schröder, Th.W. en C.L. - *Leidraad voor jonge officieren van het Oost-Indische leger te velde*. Breda, 1863.
22. Maaten, K. van der *De Indische oorlogen. Een boek ten dienste van den jongen officier en het militair onderwijs*. 2 dln. Haarlem, 1896.
23. *Kennis van het VPTL. Een kwestie van leven of dood*, z.j., z.p., 16.